

Hans Bråstadløkken

Nedskriverens navn	Gunnar Rudie
Adresse	Dovre
Fødselsår	1930
Fødested	Dovre

Er det egne opplevelser som skildres? Nei

Fortellerens navn	Hans Bråstadløkken, føderådsmann
Adresse	Fåvang
Fødselsår	1878
Fødested	Fåvang, Ringebu

Mine foreldre het Mathias Myren og Anne Bråstadløkken. De var begge her fra Fåvang. Farfar het Hans Myren og hadde et lite selveierbruk. Farmor, Berte Hanestad, var fra Gausdal. Min morfar, Haldor Bråstadløkken, var også selveier. Mormor het Mari Myrhaugen. Jeg er født i Bråstadløkken i min mors hjem, der mine foreldre bodde det første årene de var gift. Vi flyttet imidlertid til et lite bruk som kalles Røvlinghaugen da jeg var i femårsalderen, og far ble husmann under storgården Oppsal søndre. Vi bodde så der i syv – åtte år, da flyttet vi til et annet husmannsbruk, Tvåjordstuen under Tvåjord. Jeg vet ikke hvilke årsaker det kan ha vært som fikk far til å bytte bruk, før etter mitt skjønn var de begge like små og dårlige.

I Røvlinghaugen er husen nå borte og jordveien inndratt under hovedbølet. Tvåjordstuen er slått sammen med et annet bruk til en selvstendig gård, og husene er bevart.

Vi var 6 søsken – tre gutter og tre piker. Jeg var den nest eldste het oppregnet etter alderen – Hanna, Mathea, Ole, Berte og Maurits.

Røvlinghaugen hadde bare 3 – 4 mål dyrket jord. En stor del av det høyet vi trengte måtte sankes på ruskeslåtter i utmarken. Det var ikke hvert år vi avlet korn, og i tilfelle ble det litt bygg. Men derimot dyrket vi tilstrekkelig med poteter. Vi hadde ingen bærbusker., grønnsaker eller andre hagevekster.

Besetningen på bruket bestod i høyden av to – ofte bare en – ku og en gris. (Vi pleide ha et griseslakt hver høst.). Sauer eller geiter fødte ikke bruket ved siden av kyrne. Vi måtte hugge lauv og ris og sanke fjellmose for å skaffe tilleggsfor til krøtterne våre. Det fulgte ingen spesielle rettigheter med bruket når jeg ser bort fra at vi hadde beiterett i husbondens utmark og rett til å ta nødvendig brennefang i hans skog.

Det var husbonden som eide husene på Røvlinghaugen, men far hadde plikt til å holde dem i tilbørlig stand. Debyggelsen bestod av stue, et lite stabbur og muret fjøs med laftet trev. Stuen vår kunne vel være 4 – 5 meter lang og ca 3 meter bred. Den hadde – så liten den var – to rom, stugu, og kåvå.

I stuguen var det to vinduer og peis, i kåven ett vindu. Stuen var laftet og hadde jordtak. Grunnmur manglet, og vi hadde bare et lite jordhull til oppbevaring av de potetene vi avlet. Husgeråd var det ytters sparsomt med i barndomshjemmet mitt. Innboet bestod av bord,, krakker, et par stoler, to senger og et skarve skap. Dessuten hadde vi en liten komfyr ved siden av peisen. Til belysning brukte vi en liten parafinlampe, og borte på en hjørnehylle stod en klokke med trekasse på. Det var ellers ingenting som lyste opp i stuen vår. Vinduene manglet gardiner og noe slikt som potteplanter eller bilder var barndomshjemmet mitt fullstendig blottet for. Vi levde i den rene fattigdommen.

De korte og brede sengene måtte romme både to og tre. Med sengeutstyr var det smått, -halm måtte tjene som madrasser og de skinnfellene vi brukte var ofte utslitt."

Til kokekar brukte vi bare alminnelige malmgryter, På noen av de likeste gårdene fantes det imidlertid gryter av klebersten. Disse falt temmelig kostbare, og de ble særlig brukt til å koke bær i.

Av dekketøy hadde vi fat og skjeer av tre, et par alminnelige kaffekopper og hjemmesmidde kniver laget av bakken på gamle ljåblad. Gafler fantes ikke.

Måltidene falt temmelig uregelmessig, særlig når far var borte på arbeide. Det hadde slått seg ned en baker i nabolaget vårt allerede i min barndomstid, og hos ham kjøpte vi kakubrød til 17 pr, stk. Vi måtte også kjøpe smør og ost på gårdene, helst av husbonden. Mel fikk far for arbeide. Middagsmaten bestod om sommeren av kål (kokt gammelt kjøtt og flesk) celler sø (suppe kokt på gamle ben og tilsatt gryn). Til andre måltider spiste vi mye graut og kokte poteter. Melk ble det stundom for lite av. Ellers må jeg si at kostholdet på husmannsplassene ikke på langt nær var så godt som på gårdene. Her var nok maten også temmelig ensformig, slik at en på forhånd visste hva en kom til å få før en ble ringt inn til måls. Men det var sunn og nærende kost. Her kommer kostholdslisten for en uke:

Til dugurds var det alltid graut, ellers vekslet kostholdet slik:

Mandag: Til mårgåverd smør, skjørost, flatbrød og mysusmørsuppe. Middag sild og poteter. Kveldsverd, kokte poteter.

Tirsdag: Mårgåverd, kvit geitost og flatbrød. Middag, "kål" Kveldsverd, graut."

Onsdag: Mårgåverd, smør, skjørost, flatbrød, og mysusmørsuppe. Middag, sø med blandasmør. Kveldsverd: kokte poteter.

Torsdag: Mårgåverd, kvit geitost og flatbrød. Middag, "kål", Kveldsverd, Kokte poteter eller graut.

Fredag: Mårgåverd, smør, skjørost, flatbrød og mysusmørsuppe. Middag, sild og poteter. Kveldsverd, Graut.

Lørdag: Mårgåverd, kvit geitost og flatbrød, Middag, sø og blandasmør. . Kveldsverd: Kokte poteter.

Hver søndagsmorgen var en tjenestejente tidlig oppe og stekte vafler til arbeidsfolket på gården, og julekvelden vanket det dram. Vinterstid spiste vi mye lutefisk til middag.

Hjemme greide vi oss så noenlunde med mat bortsett fra en gang da far var syk og arbeidsudyktig i flere uker. Da fikk vi litt støtte fra folk som syntes synd på oss.

Vi hadde alltid hjemmевirkede tøy i klærne våre. Av undertøy bruktes bare skjorte, og yttertøy manglet vi helt.

Av og til kunne vi barna få et nytt plagg når vi skulde ta til på skolen om høsten. Ellers gikk vi i e samme klærne hverdag som helgedag. Fra husbondsgården kom det av og til brukte klær.

En gang for året fikk vi et par nye sko eller et par brukte som var blitt reparert.

Som leie for bruket pliktet far å svare en arbeidsuke i våronnen, 14 dagsverk i slått og en uke i skurdonnen. Ut over dette hadde han ingen arbeidsplikt. Far hadde visstnok bruket på oppsigelse, og fraflytting skulle i tilfelle finne sted 14. april eller 14 oktober med ½ års varsel. Selvbygde hus kunne husmannen enten selge eller få erstatning for, men derimot kunne han ikke kreve noe vederlag for eventuelle forbedringer av jordveien. Jeg vet ikke om far hadde skriftlig kontrakt med husbonden sin.

Ar arbeidet mye som tjenestekar på Oppsal, der han deltog i alt ordinært gårdsarbeide. Særlig var han flink slåttekar. Om sommeren var daglønnen omkring 1890 en krone, og om vinteren var den nede i 50 øre.

Ellers var far håndverker, både tømmermann, snekker og smed. Hos bonden utførte han allehånde reparasjoner av redskap og hus og likeledes fikk han mye slikt arbeide for andre bønder. Jeg må vel si at håndverket var hans viktigste næringsvei.

Arbeidsdagen på gårdene var lang i gamle dager. Den varte for kl. 4. om morgenen til kl. 8 om kvelden og var inndelt i 4 økter: Fyridugurdsøkt fra kl 4 til 6., dugurdsøkta 7 – 10, nonsøkta 12 – 3., kveldsøkta ½ 5-8.

Hjemme på bruket arbeidet far mest om kveldene. På søndager fikk han låne hest og redskap gratis av husbonden til pløyning, harving. Etc.

Far fikk oppgjør hos husbonden høst og vår. På andre gårder der han tførte forefallende håndverksarbeide, ble lønnen selvfølgelig utbetalt etter hvert. Mor hadde nok arbeide med å passe barn og hus, så hun var aldri borte og tjente.

Vi ble budne til husbondsgården når det var gravøl der, men aldri til bryllup. Det ble aldri holdt noen sammenkomster for husmenn og tjenere, men slåttegraut og skurdgraut hørte alltid med i årsrytmen.

Jeg begynte på skolen syv år gammel og gikk der til jeg fylte 14. Skolen var firedelt, og skolen var firedelt, og skoleåret varte fra begynnelsen av oktober til slutten av april. Jeg gikk på skolen annenhver dag. Slike fag som historie, geografi, og naturlære har jeg aldri fått noen undervisning i.

Hjemme måtte jeg arbeide når jeg ikke var opptatt med leksene. Først og fremst bestod dette arbeidet i å bære vann, dra hjem ved fra skogen og hugge den. Lek ble det sannelig ikke mye tid til.

Jeg ble konfirmert den våren jeg gikk i mitt femtende år. Jeg fikk da nye klær av lysegrått vadmelstøy, og de hadde jeg tjent med selv. Jeg var nemlig et sommerhalvår i tjeneste på en liten gård som heter Lundestuen, der jeg hjalp mannen med slått, skurd og annet . Hele lønnen var kosten + konfirmasjonsklærne.

Sommeren etter konfirmasjonen festet jeg meg for ett år på Oppsal. Årlønnen var fulle klær og 40 kroner. En søster av meg tjente på samme gård for en årslønn på 12 kroner et kjolestoff. Om sommeren var jeg med på seteren og gjette geitene. Jeg hadde 100 dyr å passe, og jeg måtte stå opp kl 4. om morgenen, melke og dra ut i marken med bølingen min. Kl 4. om ettermiddagen drev jeg geitene hjem og deltok i melkingen. Når den var overstått, kom kuene – 30 stykker – og så måtte jeg være med å melke dem. I verste fall kunne det li til midnatt før en fikk legge seg.

Vinterstid var jeg fjøsgutt. Jeg hadde sengen min i et lite kammer i fjøset sammen med en annen gutt. Sengeklærne ble fuktige og ubehagelige, og de fikk en gjennomtrengende fjøslukt. To vintrer var jeg fjøsgutt på Oppsal. Mot slutten av den andre vinteren ble jeg lut lei av hele tjenesten og bestemte meg for å prøve noe annet. Jeg fikk en søster som stedfortreder, sluttet før tjenestetiden, var ute og gav meg med far på bygningsarbeide. Først far jeg taktekker, senere begynte jeg å tømre. Ellers var jeg flere somre på onnearbeide, således 2 på Bråstad og 1 på Tvåjord.

Husbondsfamilien spiste samme slags mat og ved samme bord på alle de gårdene jeg var i tjeneste. Men dette var ikke skikk på alle gårder i Fåvang. Husbonden selv deltok også i arbeidet på gården, dersom han da ikke hadde annet fore.

Jeg førte et nokså stille liv i mine ungdomsår. Således deltok jeg ikke i noen dansemoro før etter at jeg var blitt temmelig voksen. Noen planer for fremtiden kan jeg ikke huske at jeg hadde. En husmannsgutt som jeg måtte jo som regel finne seg i sin skjebne som tjenestedreng eller håndverkslærling uten å gjøre seg forhåpninger om noensinne å kunne stige i høyere samfunnsklasser.

Jeg giftet meg i 1904 med Ragna Fjellet. Hun var Budeie og født i 1878.

Hennes foreldre holdt et lite bryllup for oss. Jeg hadde lagt meg opp 1000 kroner ved mitt håndverksarbeide, og disse kom godt med da jeg kjøpte et småbruk, Iverstuen som tidligere hadde vært husmannsbruk under Tråsvik. Kjøpesummen var kr 2500- så jeg måtte låne over halvparten av beløpet i Ringeby Sparebank. Bruket hadde 7 – 8 mål dyrket jord og litt ljåslåtteland i kantene.

Det ble nå håndverket som kom til å ta det meste av min tid. Tømmermannsyirket likte jeg svært godt. I til år tok jeg ikke i andre arbeidsredskap enn bile og sag. Jeg har satt opp mange hytter i fjellet og vært med på å bygge mange av de største uthusene her i sognet.

Jeg har alltid hatt arbeide av ett eller annet slag; om ikke annet så laget jeg treskjeer og trekopper, ljåorv, og river. For det meste arbeidet jeg på bestilling og solgte mine produkter til folk her i bygden. For en rive husker jeg at jeg tok en krone i tiden omkring 1 verdenskrig.

Bortsett fra stangfiske har jeg ikke hatt noen spesielle interesser. Det var for det meste i elven Lille – Tromsa jeg prøvde fiskelykken min. Ofte stod jeg opp i tre tiden om morgenen for å komme først til de beste fiskeplassene, og holdt jeg det gående i 4-5 timer. Foreninger og den slags har jeg holdt meg utenfor.

Ragna jeg har hatt 3 barn i vårt ekteskap, 2 piker og 1 gutt. Den ene av pikene døde mens hun var barn. Hennes søsken er begge bosatt her i sognet.

I senere tid har jeg kjøpt seterbol til bruket mitt. På en vår bygde jeg både stue og fjøs der.

Min sønn var med på byggingsarbeidet. Han var da nettopp konfirmert. I begynnelsen av februar begynte vi å snekre vinduer og innbo. Senere tok vi fatt på å teige tømmeret vi skulle bruke som bygningsmateriale. Utover våren bygde vi så de nye husene. Det er nå flere år siden sønnen overtok bruket, og jeg og min kone nyter underhold hos ham.